

● VÕLUMAAILM

Varvaskingadega keerdtrepist üles ehk kuidas ballett koju kätte tuli

Haapsalu kultuurikeskuses avanes kolmapäeval imeline võlumaailm – kaks lühiballetti Pjotr Tšaikovski muusikale.

KAIE ILVES
kaie@le.ee

Täpselt kell kuus õhtul libisesid Haapsalu kultuurikeskuse suures saalis punased kardinad eest. Lava täitus sinise valguse ja sinistes tüllkleitides habraste baleriinidega. Haapsaluga seotud kuulsane vene helilooja Pjotr Tšaikovski muusika saatel rullusid vaatajate ees lahti imekaunid vanad lood.

Neli tundi etenduseni

George Balanchine'i, 20. sajandi ühe kuulsama koreograafi lühiballett „Serenaad” esietendus Ameerikas üle 80 aasta tagasi. „Tantsijate jaoks on esinemine taevalikult sinises valguses ja sinistes tüllides kui unelm. Selleks hetkeks valmistuvad nad terve elu,” kirjutab lavastuse kavalehel „Serenaadist” selle lavale seadnud Viki Psihoyos.

Teise lühiballeti koreograafi Mai Murdmaa nagu ka selle lavale seadnud Viesturs Jansoni nimi ei vaja tutvustamist ka kõige balletikaugemale vaatajale. Tšaikovski–Murdmaa „6. sümfonia” esietendus üle 30 aasta tagasi Läti ooperi- ja balletiteatris, Tšaikovski osa tantsis toona Jansons.

Kolmapäeval jõudis neist kahest lühiballetist koosnev, Estonias kuu aja eest esietendunud lavastus „Tšaikovski meistriteosed” Haapsallu.

Neli tundi enne etendust ei viita unelmale suurt miski. Estonia teatri buss keerab Haapsalu kultuurikeskuse parklasse 20 minutit pärast kella kahte päeval. Olen juba kiiganud saali, kus tühjalt lavalt tulvas saladuslikku sinist valgust, aga ei midagi muud. Igav!

Pärast teatavat segadust õige ukse leidmise-

ga – tuleb kõndida ümber sopilise maja – valguvad tantsijad riburada pidi fuajeesse, mis saab tervit-

tusi täis. „Hi-tere-hi-hi!” Eestlastest tantsijaid on vähe, aga ei saa öelda, et üldse ei oleks.

„On natuke alla poole,” ütleb Eesti rahvusballeri kunstiline juht Linnar Looris.

Haapsalu kultuurikeskuse administraator Triin Jugapuu võtab estoonlyasid sappa – täitsa tavalised inimesed tunduvad – ja viib garderoobidesse, kust 39 tantsijat koos grimeerijate, riietajatega jt abimeestega samamoodi riburada pidi jälle välja valguvad, et kohvikus keha kinnitada.

Teatrisaali uks on poikvel. Üks tantsija pistab pea sisse ja ütleb natuke kohkunult: „Ah see ongi see lava?! Ma hullult kardan juba.”

Koos põrandaga Haapsallu

Kuigi rahvusballeri on Haapsalus ennegi etendusi andnud, pole kõik tantsijad ega Looriski Haapsalu kultuurikeskuses varem käinud. „See on keeruline jah – teine lava, teised võimalused,” ütleb Looris. Haapsalu lava

on Estonia omast väiksem. Võõras lava ei saa koduteatri oma vastu ka siis, kui ta sama mõõtu oleks. „Eks draamanäitlejail ole samamoodi,” ütles Looris.

Et Haapsalus üldse tantsida saaks, tulid Estonia lavamehed päev varem kohale ja panid balletipõranda maha. See koosneb karkassist – võhikule paistab see lihtsalt vineerplaatidena, mis tükik-tükikult maha laotakse – ja plastkattest, mis rullitakse plaatide peale.

Välja näeb see kõik üsna tavalise musta veidi kriimulise põrandakattena, aga see vetrub, et tantsijad end ei vigastaks ega libiseks.

Samasugune põrand rullitakse enne balletietendust maha igal pool, kuhu teater välja sõidab, aga ka koduses Estonias. Lavamehed on sellega harjunud – Haapsalus sai see maha paari tunniga.

Tantsijaile algas väljasõidupäev Tallinnas tunniajase treeninguga, seejärel bussi ja teele. „Ja siin me nüüd oleme,” ütleb Looris. Pillimehi kaasas ei ole – etendusel kõlab salvestatud muusika, sest Haapsalu orkestriauk on liiga väike. Mõnes mõttes on salvestis tantsija jaoks isegi lihtsam – tempo on ette teada ega muutu. Samas ei asenda miski elavat muusikat.

Pärast einet algab paaritunnine proov, et lavaga tuttavaks saada, seejärel grimmi, kostüümide selga ja veidi alla kahetunnine etendus võib alata. Nagu ratta peal. Ons väljasõit artisti õudusunenägu? „Ei ole,” ütleb Looris naerusui. „Natuke stressirohke, aga samas rebib rutiinist välja. Tantsijana meeldis mulle see alati – sõita mõnda teise linna või teisele maale.”

● Rahvusballeri annab etendusi üle terve Eesti – peale Haapsalu Paides, Jõhvis, Tartus, Pärnus ja Viljandis.

„Isegi kui midagi peab ringi tegeema, on väljasõit seda kõike väärt,” ütleb rahvusballeri nooremsolist Anna Roberta. Haapsalust jõuab Roberta koju isegi varem kui Tallinnas. Etendus ise on lühike ja algab varem, sõit Haapsallu ei kesta kaua. Rahvusballeri annab etendusi üle terve Eesti – peale Haapsalu Paides, Jõhvis, Tartus, Pärnus ja Viljandis. Keerulisem on siis, kui sõita tuleb paar-kolm tundi – tantsija instrument keha jääb kangeks.

Roberta lõpetas balletikooli kolm aastat tagasi, aga särab tänavu veebruarist „Luikede järves” Odette/Ottiliena, mis on balletimaailma üks tuntumaid rolle. Haapsalu lava on Robertale tuttav – kaks aastat tagasi märtsis oli ta Haapsalus „Uinuva kaunitariga” ja tantsis Sirelihaldja osa. Haapsalu harjunust väiksem lava on tal hästi meeles.

„Mäletan, et äkitselt lõppes lava ära,” meenutab Roberta. Jalge ees haigutas mitme meetri

sügavune orkestriauk. Alla Roberta ei kukkunud, aga hirm oli küll, proovis rohkem, etenduse ajal teadis ta juba eemale hoida.

Teine Haapsalu-mälestus on seotud läbi kahe korruse viiva kitsa keerdtrepiga, mis viib grimmituppa. Naiste ruum oli täis, tuli minna üles teisele korrusele meeste omasse, et peaehe vahetada.

„Jooksin varvaskingadega üles. Iga aste kõlas,” ütleb Roberta ja koputab sõrmenukkidega lauale: kop-kop-kop. Laval käis samal ajal etendus ja juhtus olema hiirvaikne.

Roberta on natuke hädas ka Haapsalu teatri – nii ta selle maha ja kohta ütleb – kitsaste korridoridega. Need tunduvad talle täiesti ühesugused ja võivad viia kes teab kuhu. „Mingil hetkel jõuan ma alati lavale,” ütleb Roberta ja palub mul end garderoobi juhata. „Seda kohta ma mäletan,” ütleb ta piki saali jooksvas koridoris. „Siin tegin ma eelmise kord soojendust.”

Tund aega etenduseni

Lava taga valmistuvad tantsijad, kampsunid puusade ümber ja soojad sussid jalas, prooviks. Valitseb näiline kaos nagu lava taga ikka, kuigi tegelikult on asi kaosest kaugel. Kes painutab, kes istub rätsepistes laval ja keskendub, kes tupsutab grimmi lauba-

le. Kõlab eesti-inglis-venekeelne jutt. Ratastel stangedelt kooritakse katted maha ja nähtavale ilmuvad helesinised tüllid nagu unelm. Tunnen, et segan, ja sealt mind üsna varsti ka välja juhata. Saali, kus algab proov.

Tantsijad venitavad ja painutavad end laval, mõni tipib varvasel. Etenduseni on kaks ja pool tundi. Siis kõlab muusika. Proov on enam-vähem katkestusteta – peaaegu kogu „Serenaad” mängitakse läbi, siis mõned minutid vahet, unenäosinine tagasein vahetub nagu niuhti peegelribadega ja algab „6. sümfonia”, igas mõttes „Serenaadi” kontrast – jõulisem, dramaatilisem, tumedates, ähvardavates toonides.

Tšaikovski osas on rahvusballeri esisolist Jevgeni Grib, kellega käiakse läbi liikumine – kus seista, kuidas täp-

selt ühest punktist teise liikuda. Täie jõuga ta proovi ei tee.

Alles etendusel saan aru, miks – roll on erakordselt nõudlik ja füüsiliselt ning emotsionaalselt väga raske. Seda kaks korda jutti täie jõuga läbi mängida poleks mõistlik. Grib on üks viiest rahvusballeri esisolistist, tema rollide nimekiri on pikk. Grib tantsib külalissolistina ka Peterburis kuulsane vene koreograafi Boris Eifmani teatris.

Poolteist tundi enne etendust harjutavad tantsijad kulisside vahelt sissetulekuid ja väljaminekuid. Sätitakse paika valgusringi Gribi

jaoks – kas nihutada see taha või ettepoole, lava servale lähemale. Ring saab paika. „Nii,” ütleb Looris lõpuks. „Kas meil on veel midagi vaja proovida? Ei ole? Siis lõpetame.” Etenduseni on tund.

Täpselt kell kuus õhtul libisevad Haapsalu kultuurikeskuse suures saalis punased kardinad eest. Lava täitub sinise valguse ja sinistes tüllkleitides baleriinidega, kes selleks hetkeks on valmistunud terve elu.

Tšaikovski muusika saatel rulluvad haapsallaste ees lahti imekaunid vanad lood – avaneb balleti võlumaailm.

